

פרשת בחוקותי

1/ **אם בחקתי תלכו.** תניא: "אם בחקתי תלכו" - יכול אלו המצוות? תלמוד לומר: "ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם", הרי מצוות אמורות, הא מה אני מקיים "אם בחקתי תלכו" - שתהיו עמלים בתורה.³ אמרי רבי רבי ינאי: מאי דכתיב "כי מיץ חלב יוציא המאה"⁴, במי אתה מוציא המאה של תורה? במי שמקיא חלב שניק משדי אמו עליה.⁵ רבים הם הפדגוגים המתנשאים להביא דרכים להקל את עול הלימוד, וחושבים שייביאו ברכה לעולם בהקנותם את הידיעות והלימודים התוריים באופן קל, שלא יצטרך האדם להיות עמל בהם. תועלת הדבר אינה אלא מתעה, כי הידיעות לא תמדדנה על פי כמותם כי אם על פי איכותם, על פי עומק ההבנה וחריפות השימוש בהם לכל חפץ. ביותר לימודי התורה על פי גודל הרושם שפועלים על הלומד, לענין התכונה של המוסר המעשים הטובים ויראת ד' הטהורה. ובזאת יהיה מועיל רק הלימוד שאינו בא בדרכים קלים ונוחים לקלוט, כי ע"י היגיעה ועבודה שכלית, מתעלה האדם למדות נעלות, ולהיות נוטה אל השכל ואל כל דברי קודש באהבה וחפץ לב, והלימוד פועל עליו להיות כולו נתון ומסור ללימודיו. על כן תצא מהלמוד

ועשיתם אתם. כל הידיעות וכל הציורים של האדם הם מתקבצים כולם בכינוס כללי בתכונת הנפש לפועל על האדם את פעולתם. על כן הידיעה והלימוד של הדברים הטובים, של דברי תורה וקדושה, פועלים לטובה על האדם לא רק לפי ערכם הפרטי כי אם לפי אותו הערך שהם פועלים בצירופם וכינוסם לתן צורה עצמית על מהותו של האדם. "ועשיתם אתם" - ועשיתם אתם, שכל העוסק בתורה לשמה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה את עצמו.⁶

עין איה שבת, ב. ו.

4/ **(מד) לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם.** סגולת ישראל ופעולת ישראל בין בנוגע לבני יעקב עצמם בין הנוגע לכל העולם כולו, תלויה בב' דברים, וכל אחד מהם יש לו תוכן בפני עצמו, אם שמתאחדים ומתלכדים יחדיו ובקנה אחד עולים, אבל הם שני דברים נפרדים בפועל והנהגה. הדבר הא' הוא קדושת ישראל מצד עצמם, "כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו"¹²³, "כי חלק ד' עמו יעקב חבל נחלתו"¹²⁴. והסגולה הזאת של בחירת ישראל מצד עצמם וקדושתם, אינה תלויה כלל בשום תנאי בעולם, כי אם כבחירת כל הדברים הטבעיים על טבעם, שאינם כלל תחת ענין הבחירה והמעשים, על כן דימה הכתוב חוזק בחירת סגולת ישראל אל חוקי הטבע שהם איתנים וקיימים, לא יזוזו מטבעם בשום מקרה להתבטל כליל. ואמר הנביא: "כה אמר ד' נתן שמש לאור יומם חקת ירח וכוכבים לאור לילה, רגע הם ויהמו גליו ד' צבאות שמו. אם ימשו החקים האלה מלפני נאם ד', גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי לפני כל הימים. כה אמר ד' אם ימדו שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי ארץ למטה, גם אני

2/ שע"י היגיעה דוקא עומק ההבנה והידיעה הברורה עם הפעולה הרצויה לעבודת ד' ויראתו וכל טהרת המדות. אבל הלימודים הנכנסים באופן קל, בלא יגיעה ועבודה כבירה, ישארו לעולם שטחיים וקפויים עומדים מחוץ לנפשו של אדם הפנימית, ופועלים מעט על מעשיו ועל יצרי לבבו. על כן המאה של תורה, הברור והמובחר שבה, העיקרי, המחזור בעומק רעיון ושום שכל והמרבה אומץ הנפש ביראת ד' ודרכי קודש, במי תמצא? רק במי שנתגדל על עבודת התורה בעמל, וקנה אותה בדרכים כבושים שע"י יגיעה ועבודה רבה, שעמדו לו להתרחק מן הילדות וכל געגועיה, לבלתי קנותם בדרך שעשועי ילדים, כי אם מקיא חלב שניק משדי אמו עליה, ע"י רב עמל ויגיעה, יהיה לו המזון הקל והנח למורת רוח. וכמו שיקוץ הגדול בהמזון להיונק, עם כל קלות עיכולו ומהירות השגתו, כן יקוץ המתרגל ביגיעה ועבודת עיון, ששמח בזה והוא כל תענוגו ומשוש נפשו, בלימודים הנקנים כולם ע"י דרכים קלים, אבל עם זה הם מחוסרים עומק וכח רושם חזק בנפש.

עין איה ברכות, ט, שמד.

3/ **ואם בחקתי תלכו.** תניא: "אם בחקתי תלכו" - יכול אלו המצוות? תלמוד לומר: "ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם", הרי מצוות אמורות, הא מה אני מקיים "אם בחקתי תלכו" - שתהיו עמלים בתורה.³ אמרי רבי רבי ינאי: מאי דכתיב "כי מיץ חלב יוציא המאה"⁴, במי אתה מוציא המאה של תורה? במי שמקיא חלב שניק משדי אמו עליה.⁵ רבים הם הפדגוגים המתנשאים להביא דרכים להקל את עול הלימוד, וחושבים שייביאו ברכה לעולם בהקנותם את הידיעות והלימודים התוריים באופן קל, שלא יצטרך האדם להיות עמל בהם. תועלת הדבר אינה אלא מתעה, כי הידיעות לא תמדדנה על פי כמותם כי אם על פי איכותם, על פי עומק ההבנה וחריפות השימוש בהם לכל חפץ. ביותר לימודי התורה על פי גודל הרושם שפועלים על הלומד, לענין התכונה של המוסר המעשים הטובים ויראת ד' הטהורה. ובזאת יהיה מועיל רק הלימוד שאינו בא בדרכים קלים ונוחים לקלוט, כי ע"י היגיעה ועבודה שכלית, מתעלה האדם למדות נעלות, ולהיות נוטה אל השכל ואל כל דברי קודש באהבה וחפץ לב, והלימוד פועל עליו להיות כולו נתון ומסור ללימודיו. על כן תצא מהלמוד

5/ אמאס בכל זרע ישראל על כל אשר עשו, נאם ד'¹²⁵. הכתובים הללו מבארים שני ענינים, האחד שבחירת ישראל בחירה קיימת וקבועה היא ואין שום דבר בעולם שיוכל לגרום חס וחלילה ביטולה, והשני שאינה תלויה בטעם מושג על פי שכל האנושי, שלזה היה צריך השלמה של מעשים ומדות מוחשת. על כן אמר שכמו שחוקות הטבע חזקות הן, כמו כן חזקה מציאות בחירת ישראל, עד שביטולה אי אפשר כלל, ואינה תלויה בשום בחירה וענין. ועוד אמר שכמו שעומק פנימיות הכוחות הוא נעלם, ואינו מושג בשכל האנושי במה כחם גדול לפעול פעולתם ומהו הכח הרודה בהם, כן אי אפשר להשיג כלל במה תלויה בחירת ישראל. כי אפילו בקלקול של כל המעשים והמדות בתכלית ההשחתה חס ושלום, אף על פי כן לא זז מחבבם ומקרי בני¹²⁶, וזהו דבר תלוי בסגולה פנימית שאינה מושגת כלל. על כן אמר על הראשונה שהיא ענין חוזק כח בחירה זו "אם ימשו החקים האלה וגו'", ועל גודל עומק בחירה זו והסתרתה מצד היותה בלתי תלויה כלל במעשים ומדות אמר: "אם ימדו שמים וגו' ויחקרו מוסדי

3/ **(יג) ואולך אתכם קוממיות.** ואל יהלך בקומה זקופה, דאמר מר: כל ההולך בקומה זקופה אפילו ד' אמות כאילו דוחק רגלי השכינה, דכתיב: "מלא כל הארץ כבודו"^{28,29} הכוחות שנתנו באדם להוציאם מהכח אל הפועל לשלימותם הגשמי והרוחני, הם נטועים באופן שכשיתנהג בהם האדם כפי המדה האמיתית יביאוהו לתכלית הצלחתו, להשיג כל דרכיו בנחת רוח ולהיות דבק בדעת ד' ויראתו. והנה תשוקה טבעית שם ד' יתברך באדם, להתרומם ולחזק כל כחותיו בתכלית המעלה. אמנם באשר יסוד כל חזקו וקיומו הוא באשר ידע כי צריך שיהיג כל ארחותיו לדעת את ד' ולעבדו, על כן צריך שיהיה רשום בתכונתו הכללית כי הוא מרגיש יד ד' העליונה עליו, אז תהיה מעלתו מעלה אמיתית. ואותה המקצת שלא יוציא אל הפועל מכוחותיו, באשר יסמוך על יד ד' העליונה, זאת תגרום לו אשר אמיתי ומנוחת נפש נפלאה וברכת שלום. על כן גם במצבו הגופני, לא ילך בקומה זקופה, אמנם ילך קוממיות, שמורה על שאיפתו לחיים של כבוד והדר ונחת רוח, אבל לא בקומה זקופה, מעט יותר יכולתו להתרומם, מפני ידיעתו שיש יד ד' שתנחהו. אמנם המהלך בקומה זקופה אפילו ד' אמות, ואינו רוצה לותר מאומה מכל אשר תשיג ידו להרחיב שאיפות גדולתו, הוא כאילו דוחק רגלי השכינה, שאינו מניח מקום להרושם היותר נשגב מכל, והפועל את כל צד השלימות שבחיים, שמבלעדו אין תועלת בכל מעשה וחריצות. כי לעולם לא ימצא האדם מנוחת נפשו ואשרו האמיתי זולתו באשר ישים קץ מאוייו בדעת אלהים ועבודתו, וזה יצא לו רק בשימו גבול בחוג היכולת שבידו, ובמצב תנועותיו הכלליות יצא הדבר מובלט ע"י מניעת הליכתו בקומה זקופה.

6/ ארץ למטה, גם אני אמאס וגו' על כל אשר עשו". כלומר שאם היתה בחירת ישראל מושגת בשכל מצד יתרונם לבד, היה השכל מחייב חס וחלילה שתבטל בחירה זו בביטול היתרון בקלקול מעשיהם. אבל דבר זה תלוי בענין פנימי, סגולה עצמית שאין להשיג כלל, שלמות נסתרת בעומק הנפשות, דומה לעומק סגולות החקים הטבעיים אשר סוד דרך התחלתם אי אפשר כלל להגיע בבינת האדם ולא בשום מחקר. על כן אין כח בשום שכל ומחקר לדעת על מה נוסדה בחירת עם זו קנה צור ישראל לסגולתו.

מדבר שור, ריא.